

Mecdut Mansuroğlu

ANADOLU TÜRKÇESİ (XIII. ASIR)

ŞEYYAD HAMZA 'YA AİT ÜÇ MANZUME

XIII. asır Anadolu Türk şairi Şeyyad Hamza hakkında ilk malûmatı ve bir manzumesini Fuat Köprülü 'den öğreniyoruz.¹ Eğirdirli Hacı Kemal 'in Umumi Küt. 578 ' sayıda kayıtlı *Câmi' el-nazâ'ir* 'inde² bulunan bu manzume Köprülü tarafından şaire ait en mufassal malûmatı ihtiva eden yazıda (bk. not 1) Arap harfleri ile zeyl olarak ilâve edilmiştir. Ancak bu manzume aslındakinden bir dereceye kadar daha farklı ve eksiktir. Bu ve yine *Câmi' el-nazâ'ir* 'de bulunan aynı şaire ait diğer iki mazume mecmuadaki sıra ile (yaprak 253 a — 253 b, 328 b — 329 a, 457 b — 458 a) en son olarak *Türkiyat Mecmuası*, VII — VIII 'de tarafımdan neşredildi.³ Burada aynı manzumeler türkçenin tarihî gelişmesine uygun olarak asıllarına en uygun bir şekilde normalize ve transkribe edilmiş ve içindeki sözlerin mufassal bir indeksi yapılmıştır. Şairimizin malûm olan diğer eserleri de neşredildikten sonra, eserlerinin dil hususiyetleri hakkında bir inceleme yapılacaktır.⁴

¹ *Anatolische Dichter in der Seldschukenzeit. I. Şejjad 'Hamza (Kärösi Csoma Archivum, I, 3. cüz 15 haziran 1922, Budapest, s. 184 — 188). Makalenin türkçesi için bk. Selçukiler devrinde Anadolu şairleri. I. Şeyyad Hamza (Türk Yurdu, nr. 1, 1 II. teşrin 1940, İstanbul, s. 27—34). Köprülü 'nün Şeyyad Hamza hakkında muhtelif diğer yazılarında verdiği malûmat yukarıdaki yazının telhisi mahiyetindedir.*

² Bu eser hakkında bk. Fuat Köprülü, *Milli edebiyat cereyanının ilk mübeşşirleri ve divan-ı türki-i basit. XVI. asır şairlerinden Edirneli Nazmi 'nin eseri. İstanbul, 1928, s. 61 not.*

³ *Anadolu metinleri, XIII. asır, I. Şeyyad Hamza (Türkiyat Mecm., VII—VIII, 1. cüz, 1940—1941, İstanbul, s. 95—101).*

⁴ Şairin Anadolu türkçesinden farklı bir türkçe ile yazılmış bir manzumesi için bk. şimdilik Dr. Mecdut Mansuroğlu, *En eski Anadolu türkçesine ait bazı metinler, Şeyyad Hamza, I. (İstanbul, sayı 39, 1 temmuz 1945, s. 4—5). Şairin son olarak elde edilen bir Yusuf ve Züleyha mesnevisinin de neşredilmek üzere hazırlandığı haber alınmıştır.*

I.

1. Ecel dutmuş elinde bir ulu cām,
ki ol cāmuñ içi tolu serencām.
2. Kime ayuk sunar, kime içürmiş,
kimi esruk yatur toprakda müdām.
3. Ki bir bir içer ol sākī elinden,
bay u yoḥsul, ulu, kiçi, ḥāş u cām.
4. Zihī şerbet, ki bir gez andan içen,
ne şubḥ olduḡını bilür, ne aḥşam.
5. Bu meclisde ḥarīf olan kişiler,
ne nuql ārzūladılar, ne ḥo bādām.
6. Ne şerḥetdür bu? Hiç rengi bilinmez!
Kızılı mı? Ak mıdır? Yā puḥte? Yā ḥām?
7. Ne arslanlar yaturmuşdur bu sākīl
ne ejdehālar olmuşdur aña rām!
8. Selātınleri yaturdı bu sākī,
ki bunlaruñ yiridür Rūm ile Şām.
9. Kanı Şalşāl, Zāl u cAd u Şeddād?
Yā Keyḥusrev kanı? Yā kanı Behrām?
10. Kubād u Kisrī u faḡfūr u kayser?
Çepāl u Cemşīd u Gercesb u Hişām?
11. Sikender, Dārā, Ferīdūn u Zāḥḥāk?
Nerīmān, Pūr u Suḥrāb u Cem u Sām?
12. Bular hep bu kadeḥden içdi, yatdı.
Kadeḥ şimdi bızümdür kām u nākām.
13. İçürmeyinçe, komadı kişi hem;
bu sākīden ne luḡ iste, ne ikrām.
14. cAcebdür bu, ki bunlaruñ birinden
ne bir ḥaber getürdiler, ne peyḡām.

8. *Ki . . . Şām* | Bu mısra iki satır arasına dikine yazılmıştır. Asıl metindeki mısra şöyledir: *Ki bunlar bir köyi adı Rūmī u Şām*

14. *cAcebdür . . . bu* | Metinde önce *cAceb bunlardan ne geldi birinden* yazılmış, sonra bunun altına maḥzumedeki mısra ilāve edilmiştir.

15. Bu saķi meclisin esridiserdür,
ne cemā'at alısardur ne imām.
16. Ne gül-ru urtılısar, ne Şeker-leb,
ne 'anber-a alısar, ne sım-endām.
17. Bu afletden niün oyanmaduñ sen?
Niün āfil yatarsen, sen i 'avām?
13. Őeyād amzanuñ ōñline her dem
gelür a rametinden luf u in'ām.
19. Ne 'arūz bilür ol, ne nav u taıřıf,
ne āfiye, redif, ne tecnis-i tām.

II.

1. Nie ecelden açuban 'işret urasen dñn u ün?
Uř ilteler eke eke, innā ileyhi rāci'ün!
2. Nie apular uraşen, nie tuzaklar urasen?
Ger aslan olup durasen, ecel ıla sini zebñn.
3. Ecel alıa boazuñ, ayda saña, kim: A özññ!
Ne hāldesen ör gendüzññ i ābük u i zñfññ!
4. Ourlayın baar idññ, hñblara öz aar idññ;
şimdi özññ toprak tolup ne hōř yatarsen ser-niññ!
5. anı atlara bindññ, harir geyüp salınduññ?
Ne apdı atuñdan sini mikr ile bu dñnyā-yı dñn?
6. anı sinññ ol devletññ? ışm ile buz u heybetññ?
Yā aıyup ışm itdñññ? aıyup olduññ mecnññ?
7. anı elññdegi adeh? Bařuñdaı altun külāh?
Bilññdegi ümüş uřa? Egnññdegi altunlu don?
8. anı sinññ bōstānlaruññ? Ol ba u ülistānlaruññ?
ör yine ötürdi sini ol hālık-ı reyb el-menññ.
9. anı sinññ baññ, baluññ? Rız u davar ile māluññ?
Lāf ura ögsññ erdñññ? Gel emdi neñ vardur bu ün?
10. Aydur idññ: „Süleymānam! Hem ol taht issi sultānam!“
Emdi getir neñ var bu ün? Sinnññ ho bir sayan yüz on.
11. Ol köy binüm, bu şar binüm, bu baa u ülzār binüm!
şimdi sini yire oyar ol ādir-i kñn feyekññ.

10 Emdi on] Metinde örñlen ho bir sayan ibaresi kırmızı mürrek-keple izilerek üstüne sayan didi yazıl ıştır.

12. Kimseyi begenmez idüñ, „dünyāda benem!“ dir idüñ;
ol dağı hōş durur saña, çünkî Haka dutmadı yön.
13. ‘Äleme varmışken çavuñ sınılayamı geldüñ bu gün?
Dünyāda azğunluk idüp çaldurur idüñ argunün.
14. Şeyād Hamza uş gider, cürmu günāhın fikr ider;
çün Hax yolına girmedi, kanda varursa tün bütün.

III.

1. Ne yatarsen eyā ğāfil? gözün aç gör bu erkānı!
Haka irmek diler iseñ okı āyāt-ı Kur’ānı.
2. Eger okıyarsen Kur’ān, bularsen derdüñe dermān.
Özüñi komağıl ğāfil, oyan, iste bu dermānı.
3. Dimegil, ki n „benem se ver!“ Var emdi hvācaña yalvar.
Eger diler iseñ rehber, kıla cānuña imānı
4. Kime, kim naşibi degdi, elini dünyādan çekdi;
„kelimüm“ diyüben ögdi, Çelep Mūsī bn-i ‘Umrānı.
5. Sekiz uçmaq, yidi tamu bizüm için durur kamu;
Sen aña sığın i ‘āmū, ki virür maḥlūka cānı.
6. Şular, kim dünyādan geçdi, ahıret şerbetin içdi,
hidāyet kapusın açdı, okur dā’imā Kur’ānı.
7. Şehinşāh-ı zamān oldur, ki virür maḥlūka cānı;
anuñ ışığı nūı birle görürüz cinn u insānı.
8. Diler iseñ Şeyād Hamza, kıla Hı k cānuñı rāḥat,
saña dünya ola ‘ibret, gel-ā terk it bu virānı.

-
13. *Dünyada . . . argunün*] Bu mısra kenarda yukarıdan aşağıya doğru yazılmıştır; asıl metindeki mısra şöyledir: *Dünyāda arguvānlaruñ, kim çalmurdu argunün.*
 14. *Şeyād . . . ider*] *cürmu u günāhın* metinde çizilmiş olan *günāhların* sözü yerine yazılmıştır.
 8. *Saña . . . virānı*] mısraında *ola* sözü metinde yoktur.

İ N D E K S

Kerre içinde a sözün arapça, f farsça olduğunu gösterir. İslâmî devreden önce türkçeye girmiş olan yabancı sözler ayrıca gösterilmemiştir. Türkçe ek almış arapça ve farsça sözler (at) ve (ft) işaretleri ile gösterilmiştir.

- ‘aceb (a) garip
‘a. . . . ne geldi I, 14
‘a -dür bu I, 14
- aç- açmak
gözün a. II, 3, III, 1
hidāyet kapusun a.-dı III, 6
- ad ad, isim
bir köyi a.-ı Rūmî u Şām I, 8
- ‘Ād (a) Ād kavmi
kanı . . . ‘Ā. I, 9
- āhıret (a) āhıret
ā. şerbetin içdi III, 6
- aḥşam akşam
ne subḥ olduğunu bilür, ne a. I, 4
- aķ beyaz
a.-mı-dur I, 6
- al- tutmak, almak
ecel a -ıçak boğazuñ II, 3
- ‘ālem (a) cihan
‘ā.-e varmışken çavun II, 13
- altun altın
a. külāh II, 7
a.-lā don II, 7
- ‘ām (a) avam, lâik (krş. ‘āmū, ‘avām)
ḥāş u ‘ā. I, 3
- ‘āmū (a) avam, lâik (krş. ‘ām, avām) sen aña sığın i ‘ā. III, 5
- ‘anber-ḥaṭ (a) anber tüylü
ne ‘a. kaḥsar, ne sım-en-dām I, 16
- andan ondan
a. içen I, 4
- anuñ onun
a. ‘ışkı III, 7
- aña ona
olmuşdur a. rām I, 7
sen a. sığın III, 5
- argunūn (a) org
çaldurur idūñ a. II, 13
- arguvān (a) erguvan çiçeği
dünyāda a.-lar-u-ñ II, 13
- arşlan arşlan (krş. arşlan)
ne a.-lar yatırmışdur I, 7
- ‘arūz (a) aruz vezni
ne ‘a. bilür ol, ne . . . I, 9
- ārzūla-(ft) istemek
ne nuql a -dı-lar, ne . . . I, 5
- arşlan arşlan (krş. arşlan)
a. olup II, 2
- at at
a.-lar-a bindügün II, 5
kapdı a.-u-ñ-dan sini II, 5
- ‘avām (a) avam, lâik (krş. ‘ām, ‘āmū)
yatursen sen, i ‘a. I, 17
- āyāt (a) āyetler
a.-ı Kur’ānı III, 1
- ayt- demek
a. a saña, kim . . . II, 3
a.-ur idūñ „Süleymānam“ II, 10
- ayuk ayık
a. sunar I, 2
- azgunluk azgınlık, taşkınlık
a. idüp II, 13
- bādām (f) badem
ne nuql arzūladılar, ne ḥo

- b. I, 5
bāğ (f) bahçe
ol b. u gülistānlaruñ II, 8
sinüñ b.-u-ñ, baluñ II, 9
bahça bahçe
bu b. u gülzār binüm II, 11
bağ- bakmak
oğurlayın b.-ar idüñ II, 4
bal bal
sinüñ bağıñ, b.-u-ñ II, 9
baş baş
b.-u-ñ-da-ğı altun külāh II, 7
bay zengin
b. u yoğsul I, 3
begen- beğenmek
kimseyi b.-mez idüñ II, 12
Behrām (f) Behrām (Sasanî hükümdarı)
kanı B I, 9
ben ben
dünyada b.-em dir idüñ II, 12
b.-em server III, 3
bil bel
b.-ü-ñ-de gi gümüş kuşak II, 7
bil- bilmek
ne subh olduğunu b.-ür, ne aḥşam I, 4
ne ʿarūz b. ür ol, ne naḥv u taṣrîf I, 19
bilin- bilinmek
rengi b.-mez I, 6
bin- binmek
atlara b.-düg-ü-ñ II, 5
binüm benim
ol köy b., bu şar b.,
bu bahça u gülzār b II, 11
bir bir
b. ḥaker I, 14
b. ulu cām I, 1
b. köyi adı I, 8
bunlaruñ b.-i-n-den I, 14
bunlardan ne geldi b.-i-n-den I, 14
b. b. içer I, 3
b. gez andan içen I, 4
bir kere
sinnüñ ḥo b. sayan II, 10
birle ile
anuñ ışkı nūrı b. görürüz III, 7
biz biz
ḳadeh şimdi b.-üm-dür I, 12
yidi tamı b.-üm içün durur III, 5
boğaz boğaz
ecel alıçak b.-u-ñ II, 3
bostān (f) bağ, bahçe
sinüñ b.-lar-u-ñ II, 8
bu bu
b. meclisde I, 5
b. sākî I, 7, I, 8, I, 15
b. ḳadeḥdeu I, 12
b. sākiden I, 13
b. ḡafletden I, 17
b. dünyā-yı dün II, 5
b. bahça u gülzār II, 11
b. şar II, 11
b. erkānı III, 1
b. dermānı III, 2
b. virānı III, 8
ne şerbetdür b. I, 6
ʿacebdür b I, 14
b.-lar . . . içdi, yatdı I, 12
b.-n-lar bir köyi adı I, 8
b.-n-lar-uñ yiridür I, 8
b.-n-lar-uñ birinden I, 14
b.-n-lar-dan ne geldi birinden I, 14
b. gün II, 9, II, 10, II, 13
buğz (a) kin, hiddet
b. u heybetüñ II, 6
bul- bulmak
b.-a-sen derdüñe dermān III, 2

- bütün** hep
 qanda varursa tün b. II, 14
- cām** (f) kadeh, bardak
 dutmuş elinde bir ulu c. I, 1
 ol c-uñ içi I, 1
- cān** (f) can
 kıla Hāq c.-u-ñ ı rāhat III, 8
 kıla c-u-ñ-a imānı III, 3
 virür maḥlūka c.-ı III, 5 III, 7
- Cem** (f) Cem (şarap mucidi İnan hükümdarı; krş. Cemşid)
 C. u Sām I, 11
- cemā^cat** (a) cemaat
 ne c. qalırsadur, ne . . . I, 15
- Cemşid** (f) Cemşid (şarap mucidi İnan hükümdarı; krş. Cem)
 Çepāl u C. u Gercesb I, 10
- cinn** (a) cin
 görürüz c. u insānı III, 7
- cürm** (a) suç
 c. u günābın fikr ider II, 14
- çābük** (f) çevik, hızlı
 i ç. u i zūfünün II, 3
- çaldur-** çalgı çaldırmak
 ç.-ur idüñ argunün II, 13
- çalın-** çalgı çalınmak
 ç.-ur-dı argunün II, 13
- çav** şöhrət
 āleme varmışken ç.-u-ñ II, 13
- çek-** çekmek, sürümek
 elini dünyādan ç.-di III, 4
 ilteler ç.-e ç.-e II, 1
- Çelep** Tanrı, Allah
 ögdi Ç. Mūsī bn-i ‘Umrānı III, 4
- Çepāl** (f) Çeypal
 Ç. u Cemşid I, 10
- çün** (f) mademki (krş. çünki)
 ç. Hāq yolına girmede . . .
 tün bütün II, 14
- çünki** (f) mademki (krş. çün)
- ol daḥı hoş durur saña. ç.
 Hāqa dutmadı yön II, 12
- dā^rimā** (a) daima
 oqur d. Qur’ānı III, 6
- Dārā** (f) Dara
 Sikender, D. I, 11
- davar** mal
 rızq u d II, 9
- deg-** değmek, erişmek
 kime, kim naşibi d.-di III, 4
- dem** (f) zaman
 her d. . . . gelür luḥf u
 in’ām I. 18
- dērd** (f) dert hastalık,
 bulasen d. ü-ñ-e dermān
 III, 2
- dermān** (f) derman, deva
 bulasen derdüñe d. III, 2
 iste bu d.-ı III, 2
- devlet** (a) tali, ikbal
 qanı sinüñ ol d.-ü-ñ II, 6
- di-** demek
 d.-me-gil, kim „benem ser-
 ver“ III, 3
 d.-di „yüz on“ II, 10
 „dünyāda benem“ d.-r idüñ
 II, 12
 „kelimüm“ d.-y-ü-ben ögdi
 III, 4
- dile-** istemek
 Hāqa irmek d.-er iseñ III, 1
 eger d.-er iseñ rehber III, 3
 d.-er iseñ . . . kıla Hāq
 cānuñı rāhat III, 8
- don** elbise
 egnüñdegi altunlu d. II, 7
- dün** (f) aşağı
 dünyā-yı d. II, 5
- dur-** ayağa kalmak, ayak üstün-
 de durmak
 aslan olup d.-a-sen II, 2
- durur** -dır, -dir v. b.

- hōş d saña II, 12
bizüm için d III, 5
dut- tutmak
Haşa d.-ma-dı yön II, 12
ecel d.-miş elinde bir ulu
cām I, 1
dün gece
işret kırasen d. u gün II, 1
dünyā (f) dünya
saña d. ola şibret III, 8
d.-da benem II, 12
d.-da azgınlık idüp II, 13
elini d.-dan çekdi III, 4
d.-dan geçdi III, 6
ne kapdı atıñdan sini . . .
bu d.-yı dün II, 5
ecel (a) ölüm
e. dutmuş elinde bir ulu
cām I, 1
e. kıla sini zebün II, 2
e. alıçak boğazūñ II, 3
e.-den kaçuban II, 1
eger (f) eğer (krş. ger)
e. okıyasen Kur'ān III, 2
e. diler iseñ rehber III, 3
egin sırt
e.-ü-ñ-de-gi altunlu don II, 7
ejdehā (f) ejderha
e.-lar olmışdur aña rām I, 7
el el
e.-ü-ñ-de-gi kadeh II, 7
e.-i-ni dünyādan çekdi III, 4
ecel dutmuş e.-i-n-de bir
ulu cām I, 1
içer ol sākī e.-i-n-den I, 3
emdi şimdi, artık
gel e. neñ vardır bu gün II, 9
e. getir neñ var bu gün, II, 10
var e. hıvācaña yalvar III, 3
erkān (a) usul, adab
gör bu e.-ı III, 1
esrit- sarhoş etmek
bu sākī meclisin e.-iser-dür
I, 15
esrük sarhoş
e. yatur toprakda I, 2
eyā (f) ey
ne yatarsen e. gāfil III, 1
fağfūr (f) fağfur (Çin imperato-
runun unvanı)
Kisrī u f. u kıayser I, 10
Feridūn (?) Ferioun
F. u Zağğāk I, 11
fikr (a) düşünmek
cürm u günāhın f. ider II, 14
geç- gitmek
şular, kim dünyādan g.-di
III, 6
gel- gelmek
g. emdi neñ vardır II, 9
g.-ā terk it bu virānı III, 8
sınlayamı g.-dü-ñ bu gün II, 13
bunlardan ne g.-di birinden
I, 14
göñline g.-ür . . . luğf u
in'ām I, 18
gendüz kendi
gör g.-ü-ñ II, 3
ger (f) eğer (krş. eger)
g. aslan olup durasen II, 2
ger- germek
gögsüñ g.-düg-ü-ñ II, 9
Gercesb (f) Gercesb
Cemşid u G. u Hişām I, 10
getür- getirmek
g. neñ var II, 10
ne bir haber g.-di-ler ne
peygām I, 14
gey- giymek
harir g.-üp salındıguñ II, 5
gez def'a
bir g. andan içen I, 4
gir- girmek

- Hâk yolına g.-me-di II, 14
git- gitmek
 Hamza uş g.-er II, 14
gögüs gögüs
 g. gerdüğüñ II, 9
gönül gönül
 Hamzanuñ g.-i-n-ə . . . ge-
 lür . . . luř u in'ām I, 18
gör- görmek, bakmak
 g. gendüzüñ II, 3
 g. yine götürdi sini II, 8
 g. bu erkānı III, 1
 anuñ ışığı nürü birle g.-ür-üz
 cinn u insānı III, 7
götür- götürmek, kaldırmak
 g.-di sini ol hāl-ı reyb
 el-menūn II, 8
göz göz
 g.-ü-ñ toprak tolup II, 4
 aç g.-ü-ñ II, 3
 g.-ü-ñ aç III, 1
 hūblara g. kaçar idüñ II, 4
gülistān (f) gül bahçesi
 ol baĝ u g.-lar-uñ II, 8
gül-ruĝ (f) gül yanaklı
 g. kurtılısar, I, 16
gülzār (f) güllük
 bu bahça u g. binüm I, 11
gümüş gümüş
 g. kuşak II, 7
gün gün
 bu g. II, 9, II, 10, II, 13
gün gündüz
 ışret kırasen dün u gün II, 1
günāh (f) günah
 g.-lar-ı-n fikr ider II, 14
 cürm u g.-ı-n fikr ider II, 14
ĝafil (a) ĝafil
 ĝ. yatarsen I, 17
 özüñi kıomaĝıl ĝ. III, 2
 eyā ĝ. III, 1
ĝaflet (a) ĝaflet
 bu ĝ.-den niçün oyanma-
 duñ sen I, 17
ĝaber (a) haber
 bir ĝ. getürdiler I, 14
Hâk (a) Tanrı
 kıla H. cānuñı rāhat III, 8
 H. rahmetinden I, 18
 H. yolına II, 14
 H.-a dutmadı yön-II, 12
 H.-a irmek III, 1
hāl (a) hal, vaziyet
 ne h.-de-sen II, 3
hāl-ı (a) yaradan
 ol h.-ı reyb el-menūn II, 8
hām (f) piřmemiř, çig
 yā puřte, yā h. I, 6
Hamza (a) Hamza (şairimizin adı)
 řeyād H. II, 14, III, 8
 řeyād H.-nuñ göñline I, 18
harif (a) yoldař, hembezm
 bu meclisde h. olan kişiler
 I, 5
harir (a) ipek
 h. geyüp II, 5
hāř (a) havas, din saliki
 h. u 'ām I, 3
hem (f) ve, dahi
 kıomadı kişi h. I, 13
 Süleymānam, h. ol taĝt issi
 sultānam II, 10
hep hep
 bular h. bu kıadeĝden içdi
 I, 12
her (f) her
 h. dem I, 18
heybet (a) heybet
 buĝz u h. üñ II, 6
hişm (a) hiddet, hiřım

- h. ile buğz II, 6
h. itdügün II, 6
hiç (f) hiç
h. rengi bilinmez I, 6
hidāyet (a) doğru yol, hidayet
h. kapusın III, 6
Hişām (a) Hişām ?
Gercesb u H. I, 10
ho de, daki (tekit edatı)
ne nuql ārzūladılar, ne h.
bādām I, 5
sinnūn h. bir sayan II, 10
hōş (f) hoş
h. durur saña II, 12
ne h. yatarsen II, 4
hüb (f) güzel
h. lar-a göz kaçar idün II, 4
hvāca (f) hoca, üstat
h.-n-a yalvar III, 3
ışk (a) aşk
anuñ i.-i nūrı III, 7
i ey
sen i. avām I, 17
i çabük u i zūfünün II, 3
i an.ū III, 5
i sahip
taht i-ssi II, 10
i imek
diler i-se-n III, 1, III, 3, III, 8
bakar i-dü-n II, 4
kaçar i-dü-n II, 4
aydur i-dü-n II, 10
begenmez i-dü-n II, 12
dir i-dü-n II, 12
çaldurur i-dü-n II, 13
ibret (a) ibret
ola i. III, 8
iç iç
cāmuñ i.-i I, 1
iç- içmek
kadehden i.-di I, 12
āhret şerbetin i.-di III, 6
i.-er ol sākī elinden I, 3
andan i.-en I, 4
içün için
bizüm i. III, 5
içür- içirmek
i. me y-in-çe komadı kişi I, 13
kime ayuk sunar, kime
i.-miş I, 2
ikrām (a) ikram
ne luğf iste, ne i. I, 13
ile ve, ile
Rüm i. Şām I, 8
hişm i. buğz II, 6
davar i. maluñ II, 9
ile vasıtasıyla, ile
ne kapdı . . . mikr ile II, 5
ilt- götürmek
i.-e-ler çeke çeke II, 1
imām (a) imam
ne cemā^cat kalısardur, ne
i. I, 15
imān (a) iman
kila cānuña i.-i III, 3
in^cām (a) ihsan, i vilik
gelür . . . luğf u i. I, 18
innā ileyhi rāci^cün (a) oraya dö-
neceğiz
i. II, 1
insān (a) insan
görürüz c n n u i.-i III, 7
ir- ermek, varmak
H.-a i.-mek III, 1
iste- istemek, aramak
ne luğf i., ne ikrām I, 13
i. bu dermānı III, 2
ışret (a) eğlence meclisi
i. kırasen II, 2
it- etmek
terk i. III, 8

- fikr i.-er II, 14
azgınlık i.-üp II, 13
hışm i.-düg-ü-ñ II, 6
- kām** u **nākām** (f) ister istemez
kadeh şimdi bizümdür k. I, 12
- kelīm** (a) muhatap (Musa 'nın vasfı)
„k.-ü-m“ diyüben öğdi III, 4
- Keyhusrev** (f) Keyhusrev
K. kanı I, 9
- ki** (f) ki (bağlama zamiri ve edatı; krş. kim)
bir ulu cām, k ol camuñ
içi tolu serencām I, 1
k. bir bir içer ol sākī elin-
den, hay u yohsul . . . I, 3
zihī şerbet, k. bir gez an-
dan içen I, 4
melāñinleri yaturdı bu sākī,
k. bunlaruñ yiridür (bir köyi
adı) Rūm(Rūmī) ile (u) Şām I, 8
‘acebdür bu, k. bunlaruñ bi-
rinden ne bir haber getir-
diler, ne peygām I, 14
sen aña sığın . . . , k. virür
mahlūka cānı III, 5
şehinşāh-ı zamān oldur, k.
virür mahlūka cānı III, 7
- kiçi** küçük
içer . . . ulu, k. I, 3
- kim.** kim
k.-e, kim naşibi degdi III, 4
- kim** bazı
k. i esrük yatur I, 2
k.-e ayuq sunar, k.-e içür-
miş I, 2
- kim** ki (bağlama zamiri ve edatı;
krş. ki)
ayda saña, k. „aç gözüñ“
II, 3
dimegil, k. „benem server“
III, 3
- kime, k. naşibi degdi III, 4
şular, k. dünyādan geçdi
III, 6
dunyāda arguvānlaruñ, k.
çalınurdi argunūn II, 13
- kimse** kimse
k.-y-i begenmez idüñ II, 12
- Kisrī** (a) Kisra (iki Sasanī hü-
kümdarının unvanı)
Kubād u K. I, 10
- kişi** insan
kōmadı k. I, 13
harīf olanı k -ler I, 5
- köy** köy
Ol k. binüm II, 11
bir k.-i adı I, 8
- kün** feyekün (a) yaradılış
kādīr-i k. II, 11
- külāh** (f) başlık, külāh
altun k. II, 7
- kaç-** kaçmak
ecelden k.-uban ‘işret ku-
rasen II, 1
- kadeh** (a) bardak, kadeh
k. şimdi bizümdür I, 12
kanı elüñdegi k. II, 7
bu k.-den içdi I, 12
- kādīr** (a) muktedir, kadir (Tanrı
vasıflarından)
ol k.-i kün feyekün II, 11
- kāfiye** (a) kafiye
ne k., ne redīf I, 19
- kaç-** atmak, vurmak
göz k-ar idüñ II, 4
- kaçı-** öfkelenmek
k.-y-up hışm itdügüñ, k.-y-
up olduğıñ mecnūn II, 6
- kal-** kalmak
ne ‘anber-ḥaṭ kalısar, ne
sīm-emdām I, 16
ne cemā‘at k.-ısar-dur, ne,
imām I, 15
- ķamu** bütün; hep
bizüm içün durur k. III, 5
- ķanda** nereye
k. varursa II, 14

- kanı** nerede, hani
 k. Şalşāl I, 9
 k. Behrām I, 9
 Keyhurev k. I, 9
 k. atlara bindügün II, 5
 k. sinün ol devletün II, 6
 k. elündegi çadeh II, 7
 k. sinün bostānlaruñ II, 8
 k. sinün bağuñ, baluñ II, 9
- kap-** kapmak
 ne k.-dı atuñdan sini II, 5
- kapu** kapı
 k.-lar urasen II, 2
 hidāyet k.-sı-n açdı III, 6
- kayser** (a) Roma ve Bizans im-
 peratorunun unvanı
 fağfūr u k. I, 10
- kıl-** etmek. kılmak
 k.-a zebūn II, 2
 k.-a İmānı III, 3
 k.-a rāhat III, 8
- kızıl** kırmızı
 k.-mı, aqımdur I, 6
- ko-** bırakmak
 özünü k.-ma ğıl ğāfil III, 2
 k.-ma-dı kişi I, 13
 sini yire k.-y ar II, 11
- Kubād** (a) Kubad (Sasani hü-
 kümdarı)
 K. u Kisri I, 10
- kur-** kurmak
 çişret k.-a-sen II, 1
 tuzaklar k.-a-sen II, 2
- Qurʾān** (a) Kur'an
 eger okıyasen K. III, 2
 okur dāʾimā K.-ı III, 6
 okı āyāt-ı K.-ı III, 1
- kurtıl-** kurtulmak
 ne ğül-ruḥ k.-ısar, ne şe-
 ker-leb I, 16
- kuşak** kuşak
- gümüş k. II, 7
- lāf** (f) lakırdı, söz
 l. ura II, 9
- luḫf** (a) lütüf
 gelür . . . l. u inʿām I, 18
 l. iste II, 13
- mahlūk** (a) yaradılan
 virür m.-a cānı III, 5, III, 7
- māl** (a) mal
 rızk u davar ile m.-u-ñ II, 9
- meclis** (a) eğlence âlemi
 m.-i-n esridiserdür I, 15
 bu m.-de ḫarīf olan kişi-
 ler I, 5
- mecnūn** (a) deli
 olduğuñ m II, 6
- mikr** (a) hile
 kapdı atuñdan sini m. ile
 II, 5
- Mūsī bni ʿUmrān** (a) Musa
 öğdi M.-ı III, 4
- müdām** (a) daima, şarap
 kimi esrük yatur toprakda
 m. I, 2
- nahv** (a) nahiv
 ne ʿa rüz bilür ol, ne n. u
 taşrif I, 19
- naşib** (a) nasib
 n. i degdi III, 4
- ne** nice. ne
 n. geldi I, 14
 n. arslanlar yaturmışdur I, 7
 n. ejdehālar olmuşdur aña
 rām I, 7
 n.-ñ vardır II, 9,
 n.-ñ II, 10
- ne** ne, nasıl
 n. şerbetdür I, 6
 n. hāldesen II, 3
 n. hoş yatarsen II, 4
- ne** niçin
 n. kapdı atuñdan sini II, 5
 n. yatarsen eyā ğāfil III, 1
- ne . . . ne** ne . . . ne
 n. subḥ olduğını bilür, n.
 aḫşam I, 4
 n. nuḫl ārzūladılar, n. ḫo

- bādām I, 5
n. luṭf iste, n. ikrām I, 13
n. bir haber getürdiler, n. peygām I, 14
n. cemā'at ḳalırsardur, n. imām I, 15
n. gül-ruḥ ḳurtılısar n. ūker leb, n. 'anbei-ḫat ḳalıtsar, n. sīm-endām I, 16
n. 'arūz bilür ol, n. naḥv u tasrīf, n. ḳāfiye, redīf, ne tenis-i tām I, 19
- Nerīmān** (f) Neriman (efsanevi İnan kahramanı)
n. Nūr I, 11
- niçe** niçin
n. ecelden ḳaçuban 'işret ḳurasen II, 1
n. ḳapular urasen, n. tuzak-ḳurasen II, 2
- niçün** niçin
n. oyanmaduñsen I, 17
n. ḡāfil yatarsen I, 17
- nuḳl** (a) meze
n. ārzūladılar I, 5
- nūr** (a) nur, ışık
anuñ 'ışıkı n.-i birle III, 7
- oğurlayın** gizlice
o. baḳar idūñ II, 4
- oḳı-** okumak
o. āyāt-ı Ḳur'ānı III, 1
eger o-y a-sen Ḳur'ān III, 2
o.-r (okur) dā'imā Ḳur'ānı III, 6
- ol** o (şahıs zamiri)
'arūz bilür o. I, 19
o. daḫı hoş durur saña II, 12
şehinşāh-ı zamān o.-dur III, 7
- ol** o (işaret zamiri)
o. camuñ içi I, 1
o. sākī elinden I, 5
sinūñ o. devletūñ II, 6
o. bāḡ u gülistanlaruñ II, 8
o. taḫt issi sultānam II, 10
o. köy II, 11
o. ḫālık-ı reyb el-menūn II, 8
- ol-** o. ḳādir-i kūn feyekūn II, 11
olmak
o - muş-dur aña rām I, 7
saña dünyā o.-a 'ibret III, 8
aslan o.-up durasen II, 2
ḫarīf o.-an ḳişiler I, 5
ḳaḳıyup o.-duḡ-u-ñ mecnūn II, 6
subḫ o.-duḡ-ı-nı bilür I, 4
- on** on
yüz o. II, 10
- oyan-** uyanmak
özūñi ḳomaḡıl ḡāfil, o. III, 2
bu ḡafletden niçün o.-ma-du-ñ sen I, 17
- ög-** övmek, methetmek
ö.-di . . . Müsī bni 'Um-rānı III, 4
- öz** kendi
ö.-ü-ñi ḳomaḡıl ḡāfil III, 2
- Peygām** (f) haber
ne bir haber getürdiler, ne p. I, 14
- Pūr** (f) Pur (eski Hint hükümdarı)
Nerīmān, P. u Suhrāb II, 11
- puḫte** (f) pişmiş
ya p., ya ḫām I, 6
- rāḫat** (a) rahat
ḳıla Ḥaḳ cānuñı r. III, 8
- rahmet** (a) günah bağışlamak
Ḥaḳ r.-i-n-den I, 18
- rām** (f) münkat. ram
olmuşdur aña r. I, 7
- redif** (a) redif
ḳāfiye, r. I, 19
- rehber** (f) kılavuz
diler iseñ r. III, 3
- renk** (f) renk
r.-i bilinmez I, 6
- reyb el-menūn** (a) zaman hadiseleri
ḫālık-ı r. II, 8
- rızḳ** (a) rızık
r. u davar II, 9
- Rūm** (f) Anadolu (krş. Rūmī)

- bunların yiridür R. ile
Şām I, 8
- Rūmī** (f) Anadolu (krş. Rūm)
bir köyi adı R. u Şām I, 8
- sākī** (a) saki
ol s. elinden I, 3
yaturmuşdur bu s. I, 7
yaturdı bu s. I, 8
bu s. meclisin esridiserdür
I, 15
bu s.-den . . . lüff iste I, 3
- salın** salınmak
- Sām** (f) sam (Rostem'in cediti)
Cem u S. I, 11
harir geyüp s.-duğ-u-n II, 5
- Şalşāl** (a) Salsal (Sahabeden)
kanı Ş., Zāl I, 9
- saña** sana
ayda s. II, 3
hoş durur s. II, 12
s. dünyā ola cıbet III, 8
- say-** saymak
sinnüñ ho bir s.-an yüz on
II, 10
sinnüñ s.-an didi „yüz on“
II, 10
- sekiz** sekiz
s: uçmak III, 5
- selāñin** (a) hükümdar, sultan
(krş. sultān)
s.-ler-i yaturdı I, 8
- sen** sen
oyanmaduñ s. I, 17
s aña sığın III, 5
- serencām** (af) macera
ol cāmuñ içi tola s. I, 1
- ser-nigün** (f) tepe takla
yatarsen s. II, 4
- server** (f) reis, hükümdar
benem s. III, 3
- sığın** sığınmak
sen aña s. III, 5
- sınla kabristan
s.-y-a-mı geldüñ II, 13
- Sikender** (f) Iskender
s, Dārā I, 11
- sīm-endām** (f) gümüş endamlı
ne anber-hağ kalısar, ne s.
I, 16
- sini** seni
ecal kıla s. zebūn II, 2
kapdı atuñdan s. II, 5
götürdi s. II, 8
s. yire koyar II, 11
- sinn** (a) yaş
s.-ü-n . . . sayan II, 10
- sinüñ** senin
s. ol devletüñ II, 6
s. böstānlaruñ II, 8
s. bāguñ, baluñ II, 9
- subh** (a) sabah
ş. olduğıni bilür I, 4
- Suhrāb** (?) suhrab-?
Nerimān, Pur u S. II, 11
- sultān** (a) hükümdar (krş. se-
lāñin)
taht issi s.-am II, 10
- sun-** uzatmak, sunmak
ayuk s.-ar I, 2
- Süleymān** (a) Süleyman (pey-
gamber)
S.-am II, 10
- Şām** (a) Şam
bunların yiridür Rūm ile
Ş. I, 8
bir köyi adı Rūm u Ş. I, 8
- şar** şehir
ol köy binüm, bu ş. binüm
II, 11
- Şeddād** (a) Şeddad (Ad hü-
kümdarı)
Ad u Ş. I, 9
- şehinşāh** (f) şah ar şahı
ş.-i zamān III, 7
- şeker-leb** (f) şeker dudaklı
ne gül- ruh kırtılısar, ne ş. I, 16
- şerbet** (a) şerbet
zihī ş. I, 4

āhret ş.-i-n içdi III, 6	II,6, II,8, II,9, II,11, II,14,
ne ş. dür bu I, 6	III,7
Şeyād (a) Şeyyad (şairimizin adı veya mahlası)	uçmak cennet sekiz u. III, 5
Ş. Hamza I,18, II, 14, III,8	ulu büyük, koca u., kiçi I, 3
şimdi şimdi	ur- bir u. cām I, 1
şadeh ş. bizümdür I, 12	ur- vurmak, çalmak
ş. gözüñ toprak tolup II, 4	ur- kapular u.-a-sen II, 2
ş. sini yire koyar II, 11	ur- lâf u.-a gögsüñ gerdügüñ II, 9
şu o, şu	uş işte, bak
ş.-lar, kim dünyādan geçdi III, 6	uş u. ilteler çeke çeke II, 1
taht (f) taht	uş Şeyād Hamza u. gider II,14
t. issi II, 10	var var
tām (a) tam	var neñ v. II, 10
tecnīs-i t. I, 19	var neñ v.-dur II, 9
tamu cehennem	var- gitmek, varmak
yidi t. III, 5	var- v. . . . yalvar III, 3
taşrīf (a) tasrif, çekim	vir- 'āleme v.-miş-ken çavūñ II,13
bilür ol, ne naḥv u t. I, 19	vir- vermek
tecnīs (a) cinas	vir- v.-ür maḥlūka cānı III, 5,
bilür ol . . . ne t.-i tām I,16	III, 7
terk (a) bırakmak	vīrān (a) virane
t. it III, 8	terk it bu v.-ı III, 8
tol- dolmak	yā (a) yahut, veya
gözüñ toprak t.-up II, 4	y. puhte, y. ḥām I, 6
tolu dolu	y. Keyḥusrev ḳanı, y. ḳanı
cāmuñ içi t. serencām I, 1	Behrām I, 9
toprak toprak	y. ḳaḳıyup ḥışm itdügüñ II,6
t. tolup II, 4	yalvar yalvarmak
yatur t.-da I, 2	yalvar ḥvācaña y. III 3
tuzak tuzak	yat- yatmak
t.-lar ḳurasen II, 2	yat- bular hep . . . içdi, y.-dı I,12
tün gece	yat- gāfil y.-ur-sen I, 17
ḳanda vurursa t. bütün II,14	yat- ne ḥōş y.-ur-sen ser-nigün II, 4
u (f) ve	yat- ne y.-ursen eyā gāfil III, 1
u I,3, I,8, I,9, I,10; I,11,	yatur- esrük y.-ur toprakda I, 2
I,18, I,19, II,1, II,3,	yatur- yatırmak

	selâtinleri y -dı bu sâķī I, 8	yön	yön, cihet
	ne arslanlar y.-miş-dur bu		Hâķa dutmadı y. II, 12
	sâķī I, 7	yüz	yüz
yidi	yedi		y. on II, 10
	y. tamu III, 5	Zahhâk (a)	Zalhâ
yine	yine		(Sahabeden bazı kimseler)
	y götürdi sini II, 8	Zâl (f)	Zal (efsanevi İran kah-
yir	yer		ramanı)
	bunlaruñ y.-i-dür Rüm ile		kanı Şalşâl, Z. I, 9
	Şâm I, 8	zamân (a)	zaman
	sini y.-e koyar II, 11		şehinşâh-ı z. III, 7
yohsul	fakir	zebün (f)	güçsüz, dermansız
	bay u y. I, 3		ecel kıla sini z. II, 2
yol	yol	zihî (a)	ne hoş
	Hâķ y.-ı-n-a girmede II, 14		z. şerbet I, 4
		zūfünūn (a)	bilgiler sahibi
			i çābük u i z. II, 3